

A szemestermény-piac és a mezőgazdasági árucseré geostratégiai megközelítése

Franciaország számára a mezőgazdasági és élelmiszeripari export fejlesztése stratégiai kérdés, hiszen ez azon ritka területek egyike, ami nagyon komoly pozitív külkereskedelmi mérleget tud fölmutatni (10-12 milliárd euró). A legjelentősebb fölvevő továbbra is az EU belső piaca, de nagyon komoly erőket mozgósítanak az ázsiai piacok meggyőzésére, sőt Brazília is fölkerült a prioritások listájára. A leginkább megkülönböztetett szerepet azonban a Földközi-tenger térsége és közvetetten Afrika kapta, ahová a francia szemestermények – elsősorban a búza – igen jelentős része kerül. A francia gabonatermelők azonban csak most kezdenek érdemben reagálni arra a piaci jelenségre, hogy ezek a piacok mindinkább csak a javító minőségű búzát keresik, miközben a francia búzatermelés korántsem annyira erős ezen a területen, hogy ezeknek az idényeknek maradéktalanul meg tudjon felelni. Mivel a fajtaszerkezet – de leginkább a termelési szokások – átalakítása nem megy egyik napról a másikra, a magyar búzaexport számára még van lehetőség arra, hogy a Földközi-tenger déli partvidékének országaiban, valamint a valamivel távolabbi egyéb afrikai piacokon újabb pozíciókat szerezzen.

2013. december 18-án kezdődött a francia mezőgazdasági szövetkezetek országos szövetségének (Coop de France) két napos éves kongresszusa, melynek első napján került sor az egyes szekciók (szemestermények, állattenyésztés (ideértve a takarmánygyártást is), lucerna-szárítás) közgyűléseire. Ezek során a résztvevők az egyes területekkel összefüggő stratégiai kérdéseket vitatták meg, a szemestermény-szekció esetében a mezőgazdasági árucseré geostratégiai megközelítése volt napirenden.

Pascal Boniface (Institut de relations internationales et stratégiques, [IRIS](#)) bevezetőjében leszögezte: két nagy változás ment végbe igazán a világban, ami alapjaiban rendezte át a világpiacot: a bipoláris világrend megszűnése és a nyugati világ egyeduralmának vége. Míg az első csak egy négy-öt évtizedes időszak végét jelentette, az utóbbi fél évezredre tett pontot azzal, hogy megjelentek a porondon a föltörekvő országok: Kína, Brazília, India és a többiek. Ez nem jelenti azt, hogy a nyugati világ elvesztette volna gazdaságát, „csupán” azt, hogy osztoznia kell a világon másokkal, akik nemzetközi szinten is hallatni akarják hangjukat. Ezzel együtt megindult a versenyfutás a természeti erőforrásokért is, amiben a föltörekvő országok egyenrangú felek.

A világban végbemenő változásokkal együtt mindenütt megjelent a fogyasztás szempontjából meghatározó középosztály, ezzel és az urbanizációval együtt gyökeresen átalakulnak a fogyasztási szokások is, ami visszahat a mezőgazdasági termelésre is.

Ezekből a változásokból nincs visszaút, nem lehet őket meg nem történné tenni és nem is lehet figyelmen kívül hagyni, azaz a nyugati világnak alkalmazkodnia kell a megváltozott politikai és főleg gazdasági világrendhez, ami egyben nagyon komoly új piacokat is jelent, ami a francia termékek piaci lehetőségeit is fölértékeli, hatalmas lehetőségeket nyit meg a francia agrár-export előtt.

A világ gazdasági átrendeződésével kapcsolatosan aláhúzta, a palagáz kitermelése az USA-ban jelentősen csökkentette az USA Közép-Kelettől való függőségét, az egyéb politikai fejlemények pedig átrendezték geopolitikai szerepét. Ázsiában új föltörekvő országgént a korábbi „négy tigris” mellett megjelent nem csak Kína és India, de az „új tigrisnek” tartott Malajzia is. Afrika is egyre inkább színre lép, és noha számos nagyon komoly problémával küzd a kontinens, egy ideje tartósan 5% körüli növekedést produkál, ahol Franciaországnak

történelmi okok miatt is „van mit keresnie”. Latin-Amerika is gyökeresen átalakult, a junták után mindenütt az urnák vették át a szerepet a kormányváltásoknál.

Mindezen lehetőségekkel szemben Franciaországnak két nagy hibája van, az egyik a „francia arrogancia és fölsőbbrendűség”, a másik a hanyatlás érzetének önszuggeszciója – ez utóbbira nem föltétlenül lenne okuk, mert ugyan már nem olyan világhatalom az ország, mint korábban, de vannak érdemi lehetőségei, amik az (agrár)exportban is előre vihetnek.

Franciaország számára nyilvánvaló érdekérvényesítési terület a Földközi-tenger medencéje, ahol versenytársként Oroszország is egyre inkább jelen van, többek között a Fekete-tenger térségéből szállított kiváló minőségű gabonával. Hangsúlyozta azonban, hogy a mediterrán térség és az „arab tavasz” alapvetően különbözik a közép-európai átalakulásoktól, ahol a Vörös hadsereg távozása után rövid időn belül már semmi sem volt az, ami korábban. A Földközi-tenger déli térségében ugyanis ahány ország, annyi különböző történelem, politikai helyzet és lehetséges megoldás. Személy szerint úgy véli, Tunéziában a helyzet viszonylag gyorsan normalizálódni fog, Egyiptom azonban továbbra is robbanásveszélyes marad, mivel a problémát nem oldotta meg senki, csak elnyomta, ahogy nincs megoldás Szíria és Líbia esetében sem. Ez utóbbinál azért nem, mert szerinte ahol külső katonai beavatkozással változtatnak meg egy politikai rezsimit, nem pedig belső folyamatok eredményeként kerül erre sor, ott nem lehet érdemben arra számítani, hogy a helyzet pozitív irányban és gyorsan változik, majd meg is szilárdul.

Thierry Pouch, a francia országos agrárkamara ([APCA](#)) ökonómiai egységének vezetője, az Université de Reims Champagne-Ardenne keretében működő REGARDS kutatóhely külső munkatársa szerint a komparatív előnyök ellenére Franciaország a világpiacon részesedését tekintve egyre hátrébb szorul: már nem csak az USA előzi meg, hanem Hollandia (1995-ben) és Németország is (2005-2006-ban), valamint beérte a versenyben Brazília is (2010-ben). Ezzel együtt, mint azt láttuk, az ország külkereskedelmi mérlegében az élelmiszer-kivitel továbbra is meghatározó, amiből a legnagyobb hányadot a gabonakivitel adja, 2012-ben 6,7 milliárd eurónyit. A globalizáció kapcsán a mezőgazdaságra is igaz az, ami a gazdaság többi területére: a föltörekvő országok a korábbi fő exportőr fejlett országoktól hódítottak el piacokat, ami igaz a francia mezőgazdaságra is. Aláhúzta, elsősorban azt kell megvizsgálni, milyen okok vezettek a francia gazdaság hanyatlásához, amit sokan a mondializáció következményeinek akarnak betudni. Álláspontja, hogy az okok ennél sokkal összetettebbek, a negatív külkereskedelmi mérleg és a nem mindig jó gazdasági és szociális döntések ehhez érdemben hozzájárultak, és valójában negyven évre vissza kell menni az időben, hogy a teljes negatív folyamatot egészében látni lehessen. Ha a francia gazdaság szimbólumának tartott autógyártást nézzük, szerinte a rossz döntéseket és a komparatív előnyök elvesztését semmi sem mutatja jobban, mint az, hogy a japán és a német autóipar túl tudott lenni a nehézségeken, a francia nem. A külkereskedelmi mérlegen egyértelműen látható, hogy az energia-szükségletek kielégítése a nyolcvanas évek óta egyre nagyobb negatív egyenleget mutat, mostanra elérte a 67 milliárd eurót, míg az ipari termékek külkereskedelme - egy néhány éves „rossz ciklust” leszámítva a nyolcvanas évek végén - 2004. körül fordult negatívba, most a 41 milliárd euróhoz közelít. A mezőgazdaság ezzel szemben a nyolcvanas évek eleje óta pozitív szaldót mutat, tavaly 11,9 milliárd eurós többletet produkálva, amit csak az aeronautikai ipar kiviteli mérlege előz meg. Az export összetételében a földolgozott termékek aránya hosszú évek óta viszonylag stabil és alig emelkedik, míg a nyerstermékek hányada egyre nő, mégpedig érdemi mértékben, miközben a zöldség-gyümölcs külkereskedelem önmagában hosszú évek óta nagyon komoly deficitet mutat.

Emlékeztetett arra, hogy Kína egyre nagyobb arányban kényszerül szükségleteit a világpiacról kielégíteni ennek minden költségvonzatával együtt. Ennek hatását az ország azzal próbálja tompítani, hogy a világ számos helyén hatalmas területű termőföldre tett szert ahol saját szükségleteire termel vagy termeltet, de az importot ez nem helyettesítheti, ami a francia mezőgazdaságnak is érdemi piacokat jelenthet. Kifejtette, **a jövő szempontjából meghatározó, hogy a természeti erőforrások új geopolitikai erőviszonyai vannak kirajzolódóban, ebben a versenyben viszont Franciaország nagyon jó helyzetből indulhat, és komoly piaci lehetőségei lesznek szerte a világban.** Különösen a már most is megkerülhetetlen fontosságú gabonapiacra igaz ez, ahol Észak-Afrika és a Közel-Kelet lesz a legrosszabb helyzetben, mivel a szükségletek 2050-re 114%-kal fogják meghaladni a termelést, a szubszaharai Afrika esetében a mutató 56%, Ázsiában 41%. A francia gabonaszállítások meghatározó része pedig elsősorban Észak-Afrikába indul!

Pouch úgy fogalmazott, a megváltozott globális erőviszonyok és gazdasági helyzetben az állam egyik legfontosabb feladata, hogy a francia mezőgazdaságot annak adottságaiak figyelembe vételével újrapozicionálja a világpiacon és kidolgozzon egy olyan export-ösztönző rendszert, amivel érdemi új piaci pozíciók szerezhetők elsősorban a legnagyobb kereslet-növekedést mutató területeken (pl. gabona szállítása a Maghreb-térségbe és Brazília, tejtermékeké Kínába, stb.). Aláhúzta, ugyan egyre nagyobb a verseny a tömegtermékek piacán, „öngyilkossággal érne föl” az ezekről való kivonulás és a rés piacok felé fordulás. Megjegyezte, a német élelmiszer-külkereskedelmi deficit nagyjából akkora, mint a francia aktívum, annak ellenére, hogy az általános vélekedés szerint nagyon komoly komparatív előnyökkel bír a mezőgazdaság terén is. Kína szerinte hosszú távon egyre nagyobb gabonavásárló lesz, mivel nem csak nagyon komoly agroökológiai problémái vannak (p. vízhiány), de a művelhető terület is csökken különböző okok miatt. A kínai kereslet növekedése a világpiacon is komoly feszültségeket fog okozni, különösen akkor, ha a kínaiak úgy döntenek, továbbra is nagy mennyiségben importálnak szemesterményeket ahelyett, hogy törekednének a korábbi, 90%-körüli szinten meghatározott élelmiszer-önellátás megteremtésére.

Ez alkalommal nem **Pouch**, hanem **Christian Péés** (EURALIS-elnök) emlékeztetett arra, hogy híre ment, Oroszország, Kazahsztán és Ukrajna egyfajta „gabona-OPEC”-et akarnak létrehozni egyértelműen stratégiai piaci megfontolásból – miért nem képes erre Európa? Különöse érdekes ez annak fényében, hogy míg Ukrajna egyik szemével Brüsszelre tekint(ett), Kína a legnagyobb kereskedelmi partnere, legalábbis a gabonakivitelben, miközben a Moszkvával való viszonyára a „se veled, se nélküled” a jellemző. Pascal Bonifacio szerint emögött egy olyan stratégiai kezdeményezés fedezhető föl, ami a világpiaci árak alakításába való beleszólási szándékot is jelenthet. Puch szerint ez több más mellett azt is mutatja, hogy Oroszország szeretné visszaszerezni a globális gabonakereskedelemben a XIX. században elfoglalt vezető szerepét is – nagy kérdés, hogy ezekkel a törekvésekkel szemben mit lép az EU? **Pouch** szerint a kínai import alakulása mellett a másik nagyon komoly és megkerülhetetlen tényező India, ami tavaly már gabona-exportőrként jelent meg a piacon, és a világ egyik legnagyobb marhahús-exportőre is. A legnagyobb kérdés azonban az, mi történne, ha az Oroszország által kezdeményezett „gabona-OPEC”-hez csatlakozna India, és pl. Törökország is, milyen átrendeződéseket váltana ez ki a gabona világpiacán?

A szakértők nem zárták ki a annak lehetőségét, hogy a kínai gazdasági szerepvállalás erősödésével és a jüan fokozatos nyitásával két-három évtized távlatában előállhat az a helyzet, hogy a kínai valuta érdemi kihívója lesz az amerikai dollárnak, és elképzelhető, hogy átveszi annak vezető szerepét a világ pénzpiacain, ahogy történt ez a két világháború között az angol font és az amerikai dollár viszonyában.

Christian Péés, a [COGECA](#) (és az [Euralis-csoport](#)) elnöke az elhangzottakat összefoglalva aláhúzta, míg az EU-ban a mezőgazdaság valamelyest veszít jelentőségéből, a világ többi részén – Kína, Brazília, USA, Oroszország – a mezőgazdaságba való egyre jelentősebb befektetések figyelhetők meg. Megjegyezte, a francia gazdaság- és agrárpolitika is sajnálatos módon úgy tűnik, illeszkedik a negatív európai tendenciákba, aminek egyik nyilvánvaló jele a versenyképességet csökkentő intézkedések sorozata, mint például a 3,5 tonnánál nehezebb tehergépkocsikra kivetett öko-adó esete. Aláhúzta, mindig van alternatíva, a gazdaságpolitikában is – előbb legyenek megfelelő alternatívái a közúti szállításnak (pl. vasúti szállítás, de egyelőre csak a fret visszaszorulása figyelhető meg), utána vezessék be az adót. Legyen helye az innovációnak, a legmodernebb technológiák alkalmazásának, az eredményes szakoktatásnak, kutatásnak, csak utána beszéljünk ökológiai átmenetről! A szövetkezetek készek például a környezetbarát termelési módok alkalmazására és erre biztatnák tagjaikat is, de csak akkor, ha ezeket előzőleg kellő alaposágú kutatás-fejlesztési tevékenység támasztja alá.

Megjegyezte, noha a világpiac egyre inkább a magas fehérjetartalmú gabonák felé fordul, a francia nitrát-szabályozás és a belső gabonapiaci előírások ellehetetlenítik a magasabb fehérjetartalmú lágybúza termelését. Reményeik szerint a közeljövőben sikerül elérni azokat a jogszabályi változásokat, amik nyomán agronómiai és genetikai téren egyaránt érdemben el lehet mozdulni a kívánatos cél felé – Franciaországnak ugyanis érdemi piaci lehetőségei lennének, amiket ki kell használni.

Somogyi Norbert, Párizs